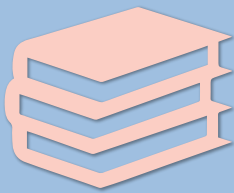
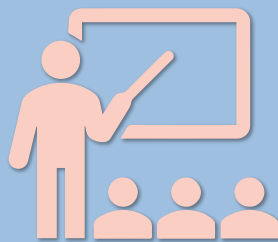

จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล

Ethics for nurses

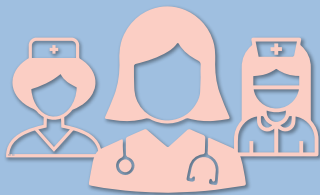
ทฤษฎีจริยศาสตร์

พัฒนาการทางจริยธรรม

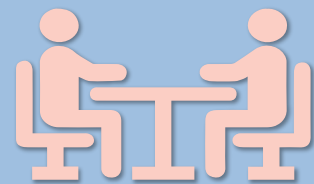
หลักจริยธรรม

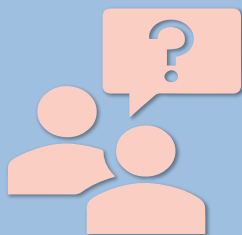
จรรยาบรรณวิชาชีพ

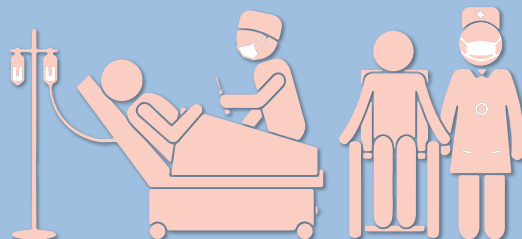
สิทธิผู้ป่วย

ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม

การตัดสินใจเชิงจริยธรรม

กรณีศึกษา

Ethics in Nursing Practice and Ethical Decision Making

พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ

พันเอกหญิง ดร.อภิญา อินทรรัตน์

จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล

Ethics for Nurses

First Edition

พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ
พันเอกหญิง ดร.อภิญญา อินทรรัตน์

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล

Ethics for Nurses

ลิขสิทธิ์ของ พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ
สงวนสิทธิ์

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2565

ISBN: 978-616-594-077-1

ราคาเล่มละ 230 บาท

จำนวนที่พิมพ์ : 1,000 เล่ม

จัดพิมพ์โดย : พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ

จำหน่ายโดย : พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ
E-mail: orranun.pk@gmail.com
โทร: 081 173 1474
Line ID: orranun

พิมพ์ที่ : บริษัท ธนอรุณการพิมพ์ จำกัด
457/6-7 ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร. 0-2282-6033-4
แฟกซ์ 0-2280-2187-8
E-mail: thanaaron19@gmail.com

คำนำ

หนังสือ จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล (Ethics for Nurses) เป็นหนังสือที่ผู้เขียนได้รวบรวมองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้จากการเป็นอาจารย์พยาบาล พยาบาลวิชาชีพ และผู้บริหารการศึกษาพยาบาล นำมาเรียบเรียงเขียนเป็นหนังสือที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาการพยาบาลและวิชาจริยศาสตร์ทางการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาลต่าง ๆ และใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของพยาบาลวิชาชีพในการให้บริการพยาบาล

เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้ เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ในแนวคิดและหลักการของทฤษฎีจริยศาสตร์ หลักจริยธรรมและแนวคิดทางจริยธรรมที่นำมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้รับบริการ คุณค่า ความเชื่อ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรมและความเสมอภาค พร้อมทั้งมีกรณีตัวอย่างและกรณีศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาล เป็นหนังสือที่มีทั้งมิติทางด้านวิชาการและด้านฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพในการวิเคราะห์ประเด็นทางจริยธรรมและแนวทางการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของพยาบาลผู้อ่านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาทางจริยธรรมในการทำงานและการดำเนินชีวิต

ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นหนังสือที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อทุก ๆ ท่านที่ได้อ่านและได้ใช้หนังสือเล่มนี้ ถ้ามีข้อเสนอแนะใด ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ผู้เขียนยินดีน้อมรับด้วยความขอบคุณอย่างสูง

พลตรีหญิง ดร.อรนันท์ หาญยุทธ

พันเอกหญิง ดร.อภิญา อินทรรัตน์

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีจริยศาสตร์ (Ethical Concepts and Theories)	1
ความหมายจริยศาสตร์.....	1
คุณค่าของการศึกษาจริยศาสตร์	2
คุณค่าของการศึกษาจริยศาสตร์ทางวิชาชีพ	2
จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน	3
ทฤษฎีจริยศาสตร์	4
ทฤษฎีประโยชน์นิยม	5
ทฤษฎีหน้าที่นิยม	7
ทฤษฎีคุณธรรม	10
สรุปท้ายบท	12
บรรณานุกรม	13
บทที่ 2 การพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development)	14
ความหมายจริยธรรม	14
ทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรม	15
ทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์	15
ทฤษฎีการพัฒนาการจริยธรรมของโคลเบอร์ก	18
การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	24
การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของของเพียเจต์	24
การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก	25
สรุปท้ายบท	25
บรรณานุกรม	27
บทที่ 3 หลักจริยธรรมและแนวคิดทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล	
(Ethical Principles and Ethical Concepts in Nursing Practice)	28
หลักจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล	28
การทำในสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์	29

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 หลักจริยธรรมและแนวคิดทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล

(Ethical Principles and Ethical Concepts in Nursing Practice) (ต่อ)

การไม่ทำในสิ่งที่เป็นอันตราย	30
การเคารพความเป็นเอกสิทธิ์	31
ความยุติธรรม หรือความเสมอภาค	33
การพูดหรือบอกความจริง	34
ความซื่อสัตย์	35
แนวคิดทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล	36
การทำหน้าที่แทนผู้รับบริการ	37
ความรับผิดชอบ	38
ความร่วมมือ	40
ความเอื้ออาทร	41
สรุปท้ายบท	42
บรรณานุกรม	43

บทที่ 4 ข้อกำหนดทางจริยธรรมในวิชาชีพการพยาบาล

(Ethical Requirements in Nursing Profession)	45
จรรยาบรรณวิชาชีพ	45
จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล	46
จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลของสหรัฐอเมริกา	47
จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลของประเทศไทย	48
สิทธิผู้ป่วย	51
คำประกาศสิทธิของผู้ป่วยและข้อพึงปฏิบัติของผู้ป่วย	52
หลักจริยธรรมภายใต้คำประกาศสิทธิของผู้ป่วย 9 ข้อ	54
แนวทางการปฏิบัติการพยาบาลตามประกาศสิทธิของผู้ป่วย	55
สิทธิพยาบาล	59
สรุปท้ายบท	61
บรรณานุกรม	62

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 พฤติกรรมจริยธรรมและพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรมของพยาบาล	
(Ethical Behavior and Unethical Behavior of Nurse)	63
พฤติกรรมจริยธรรมของพยาบาล	63
ความซื่อสัตย์	65
การบอกความจริง	65
เคารพสิทธิของผู้รับบริการหรือผู้ป่วย	66
การรักษาความลับ	67
การช่วยเหลือโดยไม่รับสิ่งตอบแทน	68
ความยุติธรรมและความเสมอภาค	68
ความมีระเบียบวินัย	69
ความรู้ในการปฏิบัติการพยาบาล	69
ปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับผู้รับบริการและผู้ร่วมงาน	70
การบริหารจัดการปฏิสัมพันธ์ในทีมการพยาบาลและทีมสุขภาพ	71
พฤติกรรมที่ผิดจริยธรรมของพยาบาล	71
ความไม่ซื่อสัตย์	72
การเปิดเผยความลับ	73
การละเมิดสิทธิของผู้รับบริการ	73
การรับผลประโยชน์เป็นการตอบแทน	74
การขาดความรับผิดชอบในหน้าที่	74
การปฏิบัติตัวที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน	75
พฤติกรรมบริการที่ไม่เหมาะสม	75
สรุปท้ายบท	75
บรรณานุกรม	77
บทที่ 6 ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม (Ethical Dilemmas)	78
ความหมายและความสำคัญ	78
ลักษณะของประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม	81
สถานการณ์ที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมทางการพยาบาล	84
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม	85

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 6 ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรม (Ethical Dilemmas) (ต่อ)

กรณีตัวอย่าง : สถานการณ์ที่เป็นประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล	88
การปฏิเสธการรักษา	88
การบอกความจริง–ไม่บอกความจริง	91
การปกปิดความลับของผู้รับบริการ	94
การยึดผู้รับบริการชีวิตกับการยึดความทุกข์ทรมาน	99
สัมพันธภาพ/การขาดความร่วมมือ	106
พันธะหน้าที่ต่อวิชาชีพกับพันธะหน้าที่ต่อตนเอง	108
การจัดสรรทรัพยากร	109
ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมในการดูแลผู้รับบริการทางจิตเวช	110
ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมในการดูแลผู้รับบริการเด็ก	116
สรุปท้ายบท	119
บรรณานุกรม	120

บทที่ 7 การตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Ethical Decision Making)

ความหมายและความสำคัญ	123
ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม	124
ความรู้และประสบการณ์	125
ความไวต่อประเด็นจริยธรรม	127
การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	129
คุณค่าและการทำความกระจ่างในคุณค่า	130
กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรม	134
กรณีศึกษา : สถานการณ์ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมและแนวทางการตัดสินใจของพยาบาล	137
การบอกความจริงที่เป็นข่าวร้าย	138
การเคารพความเป็นเอกสิทธิ์ในการตัดสินใจ	143
การปกปิดความลับที่อาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น	147
การยึดชีวิตหรือยึดความทุกข์ทรมาน	151
การผูกมัด	157
การประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการพยาบาล	161
รูปแบบการตัดสินใจเชิงจริยธรรม	161

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 7 การตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Ethical Decision Making) (ต่อ)

สรุปท้ายบท	162
บรรณานุกรม	164
ตรวจนี้	167

สารบัญภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 1	แสดงกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ภายใต้จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน 4
แผนภาพที่ 2	แสดงการพิจารณาการตัดสินใจทางจริยธรรมตามทฤษฎีประโยชน์นิยม 6
แผนภาพที่ 3	แสดงการพิจารณาการตัดสินใจทางจริยธรรมตามทฤษฎีหน้าที่นิยม 7
แผนภาพที่ 4	ระดับและขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมของโคลเบอร์ก 23
แผนภาพที่ 5	ประเด็นขัดแย้งทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการพยาบาล 88
แผนภาพที่ 6	แสดงปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม 125
แผนภาพที่ 7	การแบ่งประเภทของคุณค่า 131
แผนภาพที่ 8	ขั้นตอนของการทำความเข้าใจของคุณค่า 133

1

แนวคิดและทฤษฎีจริยศาสตร์ (Ethical Concepts and Theories)

ความหมายจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติของมนุษย์ มาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ จริยะ และศาสตร์ “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติ สิ่งที่ควรประพฤติ หรือข้อพึงประพฤติของมนุษย์ และคำว่า “ศาสตร์” หมายถึง วิชาหรือศาสตร์ที่ศึกษา เมื่อนำมารวมกันเป็น จริยศาสตร์ หมายถึง วิชาหรือศาสตร์ที่ศึกษาความประพฤติของมนุษย์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethics ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักของจริยธรรม มาจากภาษากรีก Ethos หมายถึง อุปนิสัย หรือ ความประพฤติ หลักของการประพฤติ หรือการกระทำของมนุษย์ หรือศาสตร์แห่งหน้าที่ทางศีลธรรม (Rushworth, 2003)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของจริยศาสตร์ไว้ว่า เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิตว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร จริยศาสตร์ จึงเป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักการทางคุณธรรม หลักจริยธรรม และข้อปฏิบัติทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติและการดำเนินชีวิตของมนุษย์

สำเนียง ยอดศิริ (2560) ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ว่าเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยคุณค่าทางจริยธรรมของมนุษย์ โดยศึกษาให้รู้ถึงความจริง ซึ่งเป็นหลักการหรือมาตรฐานในการวินิจฉัยว่า ความประพฤติ หรือการกระทำนั้น ๆ ว่าถูกหรือ ผิด และรวมถึงการค้นหาอุดมคติที่ประเสริฐ (ideal) ที่มนุษย์ควรจะมีติดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งวิธีการ (means) ที่จะช่วยให้บรรลุอุดมคตินั้นประเสริฐ

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2557) ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ว่าเป็นหลักการหรือแนวคิดทางปรัชญา ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานในการตัดสินหรือการวินิจฉัยความประพฤติหรือค่าทางศีลธรรม

พอล และเอเวเดอร์ (Paul and Elder, 2006) กล่าวว่า จริยศาสตร์ เป็นชุดของแนวคิด และหลักการ ที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินการกระทำใดที่ดีที่ช่วยให้บุคคลอยู่อย่างมีความสุขและพฤติกรรมใดที่เป็นโทษต่อการดำเนินชีวิต

อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant, 1969) กล่าวว่า จริยศาสตร์ คือ ความสำนึกในจริยธรรม ความสำนึกถึงความผูกพันทางศีลธรรม อันเป็นเหตุให้มนุษย์ประพฤติชอบต่อกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์หรือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์ว่าการกระทำนั้น ถูก หรือผิด ควร หรือไม่ควร เป็นการศึกษาหลักการหรือมาตรการในการตัดสินความถูก หรือความผิดของการกระทำนั้น ๆ เป็นการตัดสินในคุณค่าของการกระทำของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีแนวทางของการพิจารณาตัดสินความถูกต้องด้วยเหตุและผลทางจริยธรรม จริยศาสตร์ยังรวมถึงการศึกษาแนวทางหรือวิธีการที่จะทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีชีวิตที่ดี ตามอุดมคติของชีวิต

คุณค่าของการศึกษาจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นวิชาที่ว่าด้วย ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด สิ่งที่ควรทำ และไม่ควรทำ เป็นศาสตร์ที่เน้นคุณค่าทางศีลธรรม คุณธรรมในความประพฤติหรือการกระทำที่ถูกต้องของมนุษย์ จริยศาสตร์จึงมีคุณค่าต่อการศึกษาและการนำไปปฏิบัติใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานได้ ดังนี้

1. จริยศาสตร์เป็นการศึกษาหน้าที่ของมนุษย์ ช่วยให้มนุษย์รู้ภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อตนเอง และต่อผู้อื่น รู้คุณค่าของการกระทำทางจริยธรรมมีทั้งดีและไม่ดี ช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจคุณค่าของตนเอง และคุณค่าของผู้อื่นมากขึ้น ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและคุณค่าทางศีลธรรม ทำให้ตนเองมีคุณค่าและมีชีวิตที่ดี
2. จริยศาสตร์เป็นการศึกษาความดีอันสูงสุดของชีวิต ช่วยให้มนุษย์มีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีตามหลักจริยธรรม คือการทำให้สิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ทำร้ายผู้อื่น มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง มีความเพียรพยายามไปในทางที่ดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการนั้นได้ เป็นการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า ทำให้ชีวิตมีความสุข
3. จริยศาสตร์เป็นที่มาของการใช้เหตุผลทางจริยธรรมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และการปฏิบัติงาน จริยศาสตร์ช่วยให้มนุษย์มีเหตุผลและการใช้เหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ และไม่ควรทำ ทำให้มนุษย์มีสติ มีสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งให้ข้อคิดทางจริยธรรม คือ คิดอย่างมีเหตุผลในการพิจารณาปัญหาและการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ยุติธรรม ตามมาตรการทางสังคม ช่วยให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
4. จริยศาสตร์ให้แนวทางในการปรับความประพฤติและการกระทำของตนเองให้เข้ากับมาตรฐาน และคุณค่าของสังคม เป็นการประเมินคุณค่าของการกระทำของตนเองว่า การกระทำใดที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับ และยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คุณค่าของการศึกษาจริยศาสตร์ทางวิชาชีพ

การศึกษาจริยศาสตร์มีคุณค่าต่อวิชาชีพและผู้ประกอบวิชาชีพดังนี้

1. จริยศาสตร์ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการทางจริยธรรมและแนวคิดทางจริยธรรม ทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามในกรอบของศีลธรรม รู้ว่าอะไรควรทำ และไม่ควรทำ ด้วยการใช้หลักการทางจริยธรรม หลักจริยธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องในการทำงานและการดำเนินชีวิต

2. จริยศาสตร์ช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพมองปัญหาในเชิงปรัชญาได้กว้างและลึก แยกแยะประเด็นปัญหาได้ถูกต้องเหมาะสมแก่เหตุและผลของการกระทำที่ว่าถูกหรือผิด มีภูมิคุ้มกันในการทำงาน และการตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตได้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ใช้เหตุและผลทางจริยธรรมและกฎเกณฑ์ทางจริยธรรมประกอบการตัดสินใจและสามารถเผชิญปัญหาทางจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม (Aiken & Catalano, 1994) และยังช่วยให้เข้าใจความแตกต่างของคนมากขึ้น (Fry, 1994)

3. จริยศาสตร์ช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพมีความไวต่อประเด็นทางจริยธรรมรู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบตามหลักการทางจริยธรรม ทำให้มีมุมมองการคิดที่กว้างขึ้น รู้และเข้าใจคุณค่าและความเชื่อของตนเองและผู้อื่น ช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจปัญหาเชิงจริยธรรมที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน (Hudak, et al, 1998; Milton, 1999)

4. จริยศาสตร์ให้หลักการทางจริยธรรม หลักจริยธรรมและแนวคิดทางจริยธรรมที่มาจากทฤษฎีจริยศาสตร์ มาใช้ในการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพ ที่เรียกว่า “จรรยาบรรณวิชาชีพ” ที่องค์กรวิชาชีพใช้เป็นมาตรฐานการควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรมตามหลักจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ

จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน (Normative Ethics)

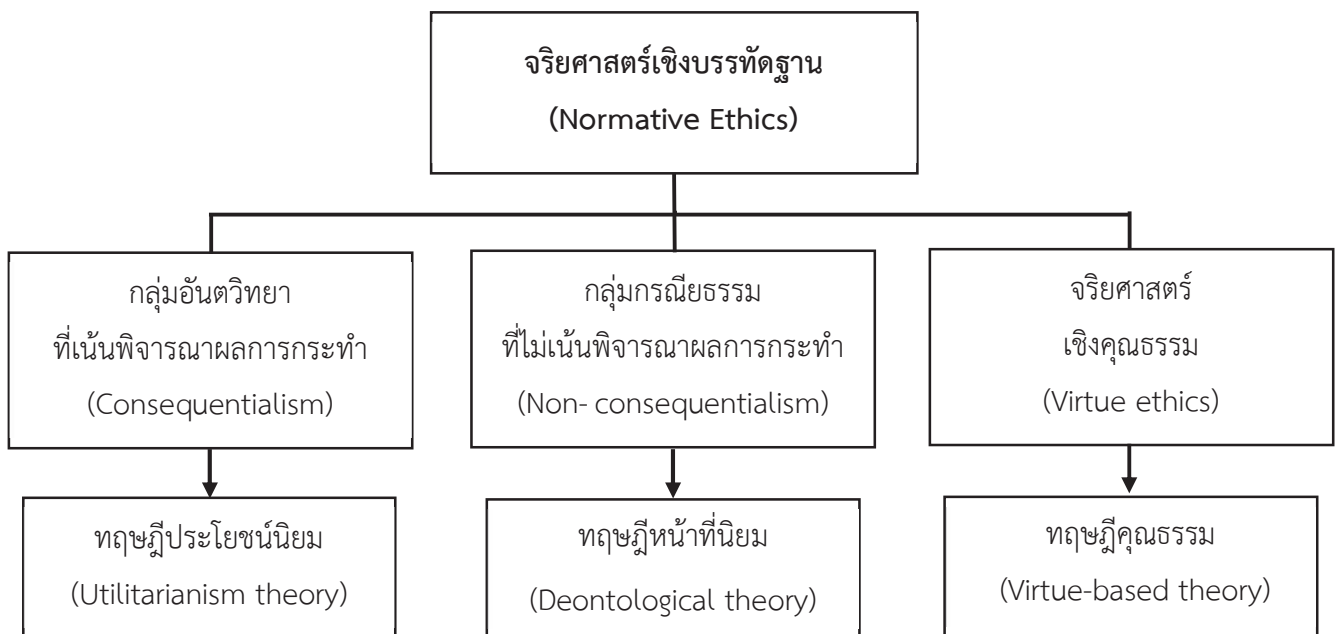
จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานเป็นจริยศาสตร์แขนงหนึ่งของปรัชญาคุณธรรม (Moral philosophy) ที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ว่าอะไรถูกหรือผิดทางศีลธรรม รวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่มีผลโดยตรงต่อการกระทำของมนุษย์ และวิถีชีวิตที่ควรจะเป็น อีแวนส์และแมกมิลลัน (Evans and Macmillan, 2014, p.27) ให้นิยาม จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานว่า “เป็นทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน มาตรฐาน หรือเกณฑ์ที่กำหนดหลักการของพฤติกรรมทางจริยธรรม” ซึ่งมีความแตกต่างจากจริยศาสตร์แขนงอื่น เป็นจริยศาสตร์ที่มีเนื้อหาของทฤษฎีจริยศาสตร์และเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรม ที่นำไปประยุกต์ใช้กับการตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรม ทฤษฎีจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานมี 3 ประเภทหลัก ซึ่งแต่ละประเภทยังมีจุดอ่อนและจุดแข็งต่างกันได้แก่ ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เน้นการพิจารณาผลของการกระทำ (Consequentialism) ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่ไม่เน้นการพิจารณาผลของการกระทำ (Deontology) และทฤษฎีคุณธรรม (Virtue ethics) ดังนี้

1. ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เน้นการพิจารณาผลของการกระทำ (Consequentialism) มีอีกชื่อที่เรียกว่ากลุ่มอันทริทียา (Teleology) เป็นกลุ่มทฤษฎีที่มีมุมมองที่ว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิดทางศีลธรรมนั้นขึ้นอยู่กับผลที่ตามมา เช่น ถ้าการกระทำนั้นทำให้เกิดความสุขมากกว่าความทุกข์ ถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม แต่ถ้าไม่ทำให้เกิดความสุขมากกว่าความทุกข์ ถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม สรุปที่ว่า การกระทำที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขหรือผลดีโดยรวม

กลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เน้นพิจารณาผลของการกระทำได้นำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมคือ ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นการตัดสินใจผลของการกระทำที่ตามมาด้วยมาตรฐาน “สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับจำนวนที่มากที่สุด”

2. ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่ไม่เน้นพิจารณาผลการกระทำ (Non-consequentialism) หรืออีกชื่อเรียกว่ากลุ่มกรณียธรรม (Deontology) เป็นกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ที่ถือว่าการกระทำนั้นถูกต้องทางศีลธรรมหากไม่ละเมิดหน้าที่หรือข้อผูกมัดทางศีลธรรมใด ๆ เป็นการกระทำตามกฎเกณฑ์ที่บุคคลปฏิบัติตามในการตัดสินใจที่จะดำเนินการ กลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์นี้ได้ถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม คือ ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Deontological theory)

3. จริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue ethics) เป็นจริยศาสตร์ที่เน้นตัวผู้กระทำ (Agent-centered theories) และลักษณะนิสัยของตัวผู้กระทำ (Character trait) มุมมองที่ว่าศีลธรรมเกิดจากการมีลักษณะคุณธรรม คือ นิสัยในการคิด รู้สึก และกระทำการ เป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งเน้นไปที่การปลูกฝังลักษณะนิสัย เช่น ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำที่มีจริยธรรมมากขึ้น

แผนภาพที่ 1 แสดงกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ภายใต้จริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน

ทฤษฎีจริยศาสตร์ (Ethical Theories)

ทฤษฎีจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์หรือวิชาที่ศึกษาความประพฤติหรือการกระทำของมนุษย์ และการพิจารณาตัดสินการกระทำของมนุษย์ ว่าถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร ทฤษฎีจริยศาสตร์ให้หลักการทางจริยธรรม หลักจริยธรรม และแนวคิดทางจริยธรรม ได้นำมาใช้เป็นแนวทางการให้เหตุผลทางจริยธรรมในการพิจารณาตัดสินการกระทำของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมทางการพยาบาล ได้แก่

1. ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism theory)
2. ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Deontological theory)
3. ทฤษฎีคุณธรรม (Virtue-based theory)

1. ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism theory)

ทฤษฎีประโยชน์นิยม (Utilitarianism theory) เป็นทฤษฎีจริยศาสตร์ที่อยู่ในกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ ที่เน้นพิจารณาผลการกระทำ (Consequentialism) หรือกลุ่มทฤษฎีจริยศาสตร์ในกลุ่มอันตวิทยา (Teleology) โดยมีแนวคิดหรือหลักการพิจารณาของการกระทำว่าถูกหรือผิดนั้นให้พิจารณาที่ผลของการกระทำว่าก่อให้เกิดความสุข (Pleasure) หรือความทุกข์ (Pain) เพราะถือว่าความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ ดีกับสุขเป็นเรื่องเดียวกัน ผู้ที่ริเริ่มแนวคิดของทฤษฎีประโยชน์นิยม คือ เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham, 1984) และสจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill, 1951) นักปรัชญาชาวอังกฤษ โดยเขาเชื่อว่า การกระทำของมนุษย์ว่าถูกหรือผิดขึ้นอยู่กับจำนวนหรือระดับความสุขและหรือความเจ็บปวดที่ได้รับ โดยเน้นความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจำนวนที่มากที่สุดคือการวัดความถูกและผิด เป็นหลักการของการพิจารณาคุณค่าของการกระทำทางจริยธรรมที่ถูกกำหนดโดยผลของการกระทำ

การกระทำที่ทำให้คนส่วนมากมีความสุขและได้รับผลประโยชน์จากการกระทำถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง คุณค่าทางศีลธรรมขึ้นอยู่กับการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นการกระทำที่ทำให้คนส่วนมากมีความสุข (happiness) หรือได้รับประโยชน์ (utility) จากผลของการกระทำนั้น การให้เหตุผลทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ถ้าผลลัพธ์ของการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นมีผลดีหรือก่อให้เกิดผลประโยชน์ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม ตรงกันข้ามถ้าผลลัพธ์ที่ได้เป็นความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมาน (pain) ผลของการกระทำนั้นถือเป็นความผิดทางจริยธรรม ทฤษฎีนี้ได้มีคำถามตามมาอย่างมากมาย เช่น ผลที่ตามมาแบบไหนที่นับว่าเป็นผลดี ผู้รับผลประโยชน์คือใคร หลักของการกระทำทางศีลธรรมและผลที่ตามมาจะถูกตัดสินอย่างไรและใครเป็นผู้ตัดสิน (Hooker, 1990)

การตัดสินถูกหรือผิดของทฤษฎีนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเจตนาหรือแรงจูงใจ แต่ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำที่เป็นผลสืบเนื่องที่มีต่อทุกคนที่เกี่ยวข้องโดยรวมถึงตัวผู้กระทำเองด้วย หลักการของทฤษฎีนี้ได้รับการต่อต้าน จนในที่สุดได้ตัดหลักการของความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานออกไป คงเหลือแต่ความสุขเพราะเป็นหลักการที่เน้นความสุขหรือประโยชน์ที่ได้รับจึงนำมาสู่กฎของนิยามคำว่า “ประโยชน์นิยม” (Utilitarianism) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความสุขหรือประโยชน์สูงสุดของคนส่วนมากที่เกิดจากผลลัพธ์ของการกระทำนั้น และเป็นผลลัพธ์ของการกระทำที่มองไปข้างหน้าที่มีความปรารถนาที่จะทำให้เกิดความสุขหรือความพอใจกับคนจำนวนมาก

ตัวอย่างเช่น นาย ก. ตั้งใจโมยอาหารในร้านขายของข้างบ้าน เพื่อเอาไปให้ลูกเล็กที่กำลังหิว และต้องการอาหาร ผลจากการขโมยครั้งนี้ช่วยให้ลูกได้มีอาหารทาน ถ้าเป็นทฤษฎีจริยศาสตร์อื่นจะวิเคราะห์ความตั้งใจหรือเจตนาของการขโมยครั้งนี้เป็นความผิด ทฤษฎีประโยชน์นิยมให้พิจารณาไปที่ผลของการกระทำของ นาย ก.ว่าเป็นการกระทำเพื่อให้ลูก ๆ มีอาหารทาน ผู้ที่ได้รับประโยชน์และมีความสุขจากการมีอาหารทานคือลูก ๆ ถ้า นาย ก. ถูกจับเข้าคุกอะไรจะเกิดขึ้นกับเด็ก ๆ ใครจะดูแลลูก ๆ ที่ยังเล็กอยู่ ให้มองไปที่ผลของการกระทำในครั้งนี้

จากตัวอย่างนี้ นาย ก. มีความตั้งใจที่เป็นแรงจูงใจให้กระทำการในทางโภชนาการเพื่อไปให้ลูกที่กำลังหิวและต้องการอาหาร การขโมยถือเป็นความผิดแต่หลักการของทฤษฎีประโยชน์นิยมให้พิจารณาความผิด หรือถูก ให้พิจารณาที่ผลของการกระทำที่ว่า การกระทำของนาย ก. มีผลต่อลูก ๆ ทำให้เกิดความสุข และได้รับประโยชน์จากกระทำนั้น

แผนภาพที่ 2 แสดงการพิจารณาการตัดสินใจทางจริยธรรมตามทฤษฎีประโยชน์นิยม

การพิจารณาผลการกระทำในกรณีตัวอย่างนี้ มีลักษณะที่เรียกว่า “ไม่ขึ้นกับผู้กระทำ” นั่นคือ ไม่ว่าผู้กระทำจะมีเจตนาอย่างไร หรือไม่ว่าผู้กระทำจะเป็นคนอย่างไร ก็ไม่นำมาพิจารณาตัดสินว่าการกระทำของบุคคลนั้นถูกหรือผิด ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาคัดสินดังกล่าว คือคุณค่าของสิ่งที่เกิดขึ้นว่า ผลลัพธ์ของการกระทำของบุคคลสามารถก่อผลดี ก่อให้เกิดความสุข หรือก่อให้เกิดความทุกข์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและตัวเอง แม้ว่าผู้กระทำจะมีเจตนาดี หรือไม่ดีก็ตาม การพิจารณาให้พิจารณาไปที่ผลของการกระทำดังในกรณีตัวอย่างนี้ ที่ว่าผลลัพธ์ของการกระทำให้เกิดประโยชน์ต่อเด็ก ๆ ที่เป็นลูก ได้รับความสุขจากการได้รับอาหาร นอกจากนี้ให้ดูที่อนาคตของการกระทำ ถ้านาย ก. ตัดลูกใครจะดูแลลูก ๆ ทั้งหมดนี้ ดังนั้น การพิจารณาแต่ละครั้งต้องคำนวณตลอดเวลาว่าความสุขและความทุกข์ของผลของการกระทำอะไรจะมากกว่ากัน ถ้าผลของการกระทำก่อให้เกิดความสุขมากกว่าความทุกข์นั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ถ้าความทุกข์มากกว่าความสุขแก่คนส่วนมากรวมทั้งตัวเองก็ไม่ควรกระทำ

ทฤษฎีประโยชน์นิยม เป็นทฤษฎีที่ถูกนำมาใช้บ่อยที่สุดในการตัดสินคุณค่าการกระทำของมนุษย์ทางจริยธรรม ข้อดีของทฤษฎีนี้คือการมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ของการกระทำเป็นแนวทางปฏิบัติ ช่วยในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก บางคนอาจได้รับผลประโยชน์จากการกระทำ ในขณะที่คนอื่นอาจไม่ได้รับ ในทางกลับกันอาจเป็นไปได้เสมอไปที่จะทำนายผลของการกระทำ อีกส่วนหนึ่งของทฤษฎีสอนให้คนเราพิจารณาชั่งน้ำหนักระหว่างความดีความชั่วที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเรา ซึ่งสอดคล้องกับความรู้สึกของเรา ที่ว่าความดีและความชั่วบางอย่างจำเป็นต้องเป็นผลมาจากการกระทำของเรา และการกระทำที่ดีที่สุดจะเป็นสิ่งที่ให้ผลดีสูงสุดหรือทำอันตรายน้อยที่สุด ทำอย่างไรที่จะทำให้ความสมดุลสูงสุด ความสมดุลของความดีเหนืออันตราย ดังนั้นการดำเนินการอย่างมีจริยธรรมคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความดีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและทำอันตรายน้อยที่สุดสำหรับทุกคนที่ได้รับผลกระทบ

ทฤษฎีจริยศาสตร์แต่ละทฤษฎีให้แนวทางในการนำไปปฏิบัติทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน ทฤษฎีประโยชน์นิยม เป็นทฤษฎีจริยศาสตร์ที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการ